

Malper: www.eurokurd.net

E-name: zarathustra_news@comhem.se

Mijar: Rewşa Asurî /Suryaniyan li Mezopotamyayê

Hevpeyvîn: Serokê Enstîtuya Mezopotamyayê li Swêdê, Jan Beth-Şawoce

Hejmar: 11, Sibat 2009

Lêkolînêr Beth-Şawoce: Rewşa Suryaniyan têra xwe tevlîhev e

Gabar Çiyan

- Ji kerema xwe re, xwe bide nasîn, Şawoce kî ye?

Navê min Jan-Beth Şawoce ye. Ez di sala 1955 an de li bakurê Mezopotamya, Tora Evdînê hatime dinyê. Piştî derketina derveyî welêt, di gelek komeleyên Mezopotamyayê de xebatên min çêbûn.

- Enstîtuya Mezopotamyayê çi demê ava bû û armancên wê çi ne?

Enstituya Mezopotamyayê di sala 1998 an de ava bû. Vê kêliyê di arşîva me de hejmarek bilind pirtûkên li ser gelên Mezopotamyayê hene. Cihê me li Flemingsberg a Stockholmê ye.

Armanca me ya sereke ew e ku tevayê pirtûkên nû û yên kevnare li ser Mezopotamyayê kom bikin. Her wisa li ser li ser ziman û dîroka Mezopotamyayê jî pirtûkên me bi swêdî belav dibin.

- Hejmara Asurî /Suryaniyan li Turkiyê çiqas e? Pirsgirêka herî mezin çi ye? Nêzîkbûna Turkiyê li pirsê çawa ye?

Hejmara Asuriyan (Suryani-Kildani) li Turkiyê nêzî 20 hezaran e. Beşek mezin ji wan li Stenbolê, yên din jî li aliyê Tora Evdînê û Botanê dijîn. Ew jî mîna gelên din ji awira fermî ve nayên nasîn. Piştî avabûna Komara Turkiyê ji bilî turkî pê ve tevayê zimanên din hatin qedexekirin. Tevayê gelan weke turkan hatin hejmartin, weke mîsal Asurî / Suryanî weke "turkên mesîhî", kurd jî "turkên çiyayî" hatin binavkirin.

Zilm û tadeyiya rejîmên Kemalîst li hemberî gelên din hetanî roja me bê westan û bi hemû hişkiya xwe domiya ye, didome. Rejîmên Kemalîst ji bo ku zilm, heqaret, sirgon, talan û qetilkirinên xwe bi cî bînin û bighêjin armancên xwe, sergirtî anjî eşkere, hêz û dezgehên sivîl û leşkerî ava kirine/dikin.

- Li Îranê rewşa Asuriyan çawa ye?

- Hejmara Asuriyên li Îranê 30 hezar e. Ew li gelek aliyên Îranê belav bûne, lê bêhtir li Tehranê dijîn. Piştî rejîma îslamî ya faşîst li Tehranê hate ser hikum û iqtîdar xiste destê xwe, hejmara Asuriyan kêmîtir bû. Li tevayê Îranê tenê qanûnên îslamî bandora xwe hene. Li wir, kesên ne îslamî ne şensê xwe û jiyane holê rabûye. Mirovên ne misilman bi rêya zorê toreya misilmantiyê dipejirînin.

Di demên berê de hejmara Êzîdî û Cuhuwan li dora Urmîyê û cihên wan, bilind bû. Lê îro li ber tunebûnê ne. Kes nema ye. Êzîdî, ji ber ku baweriya wan ji aliyê ola dewletê ve nayê pejirandin, ji sala 1979 pê ve bûne hedef ji rejîma Îslamî ya Îranê re...

Kesên baweriya xwe ne îslam be, nikare bibe wezîfedarê bilind yê dewletê. Qanûnên dewletê rê li ber wana digire ku ji awira wezîfeyên leşkerî û polîtîk ve werin cihekî bilind. Asurî, anku li ser navê olên derveyî îslamê, niwênerekî xwe di meclîsê de heye. Lê çî hêza wî niwênerî tune ye ku karîbe bandorê li parlamentoyê bike. Gelek ji Asuriyan bi rêyên dizî anjî eşkere Îranê bi cî dihêlin û derdikevin derveyî welêt.

- Li Iraqê rewşa Asuriyan çawa ye?

Heta sala 1990 î, hejmara Asuriyan li Iraqê zêdeyî 1 milyonî bû. Piştî şerê Kendavê hejmara wan herku çû kêmîtir bû.

Di nava Asuriyan bi xwe de nakokiyên olî û herêmî hene. Nakokiyên navxweyî herdem rê li ber yekîtiya wan ya ji bo daxwazyên netewî yê polîtîk girt. Keşeyên paşverû û rêvebirên din yê olî li pêşiya yekîti û polîtîzebûna Asuriyan herdem bûne kelem.

Piştî têkçûna Sadamî jî, Asurî di gel nakokiyên navxweyî jiyana xwe domandin. Perçebûn û nebûna yekîtiyê di nava Asuriyan de bû sedem ku, desthilatdarên Iraqê karîbin wan li gorî berjewendiyên xwe rêve bibin, kontrol bikin. Ev tev bûn sedema tevluheviya îro.

- Li Suriyê rewş çawa ye?

Piştî ku di sala 1973 an de partiya ereb, Baasiyên neteweperest û faşîst iqtîdar xistine destê xwe, hejmara Asuriyan li Suriyê kêmîtir bû. Asurî jî mîna neteweyên ne ereb, çî mafê xwe yê netewî tune ye.

Li herêma "Gozarto"yê (el Cezîra) 20 sal in ku rejîma navendî ya Suriyê, fesadî û gelaciyê dike da ku nabêra kurd û Asuriyan xirab bike û wan têxe hemberî hev. Lewma li wê herêmê di navbêra kurd û Asuriyan de buyerên nexweş pêk hatin..

Îro hejmara Asuriyên li Suriyê 1 milyon e. Bi fermî weke "Erebên Mesîhî" têne nasîn. Zimanê wan tenê li Gozartoyê tê axaftin.

- Hejmara Asuriyan li cîhanê çiqas e? Li çî deveran dijîn û bi çî pirsgerêkan têne hemberî hev?

Assuri/Suryani/Kildani li gelek deverên cîhanê belav bûne û hejmara xwe zêdeyî 7 milyona ne. Bêhtir li bakur û başurê Emerîka, Awustralya, Ewropa û Rûsyayê dijîn.

Asuri li welatê xwe, di nava sîstemek paşdemayî ya feodalî de jiyana xwe didomandin. Mirov li wir bi baweriyên rejîmê, sîstema feodalî û olî ve dihatin îdarekirin. Nexwendinî, paşdemayîn, nezani di nava xelkê de pir kur bû. Dîrok, ziman, çand û ola wan bi rêyên qanûnî hatibû qedexekirin. Lewma nikarîbin pêş bikevin û ji cîhanê îzole dibûn. Avakirina komeleyekî li dora hizirkirinekî qedexe bû. Qet mecalên wan çênebû ku karîbin pirsgirêkên xwe bi destê xwe çareser bikin.

Asurî bi mantiqek wisa, ji gelek dever û ber sedemên cewaz derketin welatên xerîbiyê. Li derveyî welêt, 30 40 salên dawiyê bi gelek pirsgirêkan hatin hemberî hev. Îro jî ji ber pirsgirêkên navxweyî ku karakterên xwe olî, ziman û herêmî ne, pir dikşînin.

Ji ber nakokiyên wisa yê navxweyî, di nava ciwanan de bêhêvîbûn, bêhurmetî, û asîmîlasyon pêk hat/ tê. Îro bi rastî rewşa me têra xwe tevlîhev e. Lewma di nava ciwanan de bêserûberî heye. Û ciwanên me ji ber pirsgirêkên wisa, ji pirsê sar bûne û berê xwe ji pirsgirêkên me guherandine.

Berê me li çi deverê ye? Çi kes nizane!

- Ji awira mafê mirovan ve pirs çawa dikare bê çareser kirin? Hêviyên we ji dezgehên însanî yê EU û USA yê çi ne?

Mixabine ku li ser cî û nirxên xebatên mafê mirovan çi dezgehên me tune ne ku me perwerde bikin û da ku em jî sûdê ji xebatên wisa bigirin...

Belê, hejmarek dezgehên me yê netewî û navnetewî dixebitin hene. Ji bo buyerên polîtîk li welêt, car caran alîkariyê ji dezgehên însanî dixwazin. Lê ji derveyî vê gavên din nehatine avêtin...

Zarathustra News - zarathustra_news@comhem.se

Jan Beth-Şawoce

EuroKurd Human Rights

EuroKurd Human Rights dezgehek însanî ye û li ser pirs mafê mirovan li Kurdistanê dixebite. Dezgeh bi çi hêz û îdeolojiyan ve ne girêdayî ye, ji awira aborî ve serbixwe ye. Xebata xwe li ser bingeha rojnamevaniya lêkolînî pêk dihêne û pirs mafê mirovan li ser esasê qanûn û peymanên navnetewî dişopîne.

EuroKurd rapor û nûçeyên li ser pirsê berhev dike û yê giring werdigerîne kurdî. Paşê ji bo ronîkirina raya giştî bi rêya malpera xwe belav dike.

EuroKurd bi dezgehên navnetewî /netewî yê însanî re têkiliyan datîne.

Zarathustra News ji bo berhevkirina nûçeyên li ser pirsê, di xizmeta EuroKurd Human Rights ê de ye. www.eurokurd.net li ser bingeha armancên EuroKurd ê weşana xwe dike. Naveroka malperê giraniya xwe li ser pirsên mafê mirovan li Kurdistanê û ewlekariyê ye.

Bi silavên dostanî û biratiyê
EuroKurd Human Rights
Stockholm